

Ori n-oi da,
Ne-o băga în vreo belea!
-Dă, căprare, nu-l lăsa,
Că vine primăvara
Și apucă de dă frunza
Și sărăcește lumea.
Căprar pușca-mi slobozea,
Mațele i le vărsa.
Dară Radu ce-mi făcea?
Fuga-n podgorie da,
Rupea frunza cu mâna,
Gaura-n burtă astupa,
A' din spate nu putea
Că n-ajungea cu mâna
Și din gură-așa-mi grăia:
-Ia mai stați, stați, fraților,
Să vă cânt un cântecel,
De când eram băiețel:
- Eu de când m-am haiducit
Peste grâne n-am trecut,
P-ăi bogăți i-am jefuit,
P-ăi săraci i-am miluit.
Săracu sângele meu,
Cum cură pe ăst pârău!
Câte flori pe Ialomița,
La Radu pe săbiuță;
Câte flori pe Tilorman,
La Radu pe iatagan.
Cântecul că mi-l cânta,
Suflețelul că-i ieșea.
Căpitanul Palada,
La domnie mi-l ducea.
Dar Domnia ce-mi făcea?
La Radu drept că mergea
Și din gură-așa grăia:
-Na, na, na, Radule, na,
Las să-ți fie rău, nu așa,
Că n-ascultai vorba mea;
Las' să-ți fie rău, nu bine,
Că n-ascultai de la mine.
Câte văi, câte vâlcele
Ș-o mie de potecele,
A rămas Radu de ele;
Țara mi-aducea-ntr-o vară,
Radu mi-aducea -ntr-o sară.
Pe căprar că-l pedepsea,
Unde om nu mai călca.

(Din Vălsănești, Argeș, 2004)

Colecția MARIA ȘERBA

Sărbători la început de vară pe Valea Cosăului

Patruzeci de zile după Paști este *Ispasul*, numită pe sate *sărbătoarea tinerilor*. Este ziua când fetele caută și aduc *mătrăgună*, cu diferite scopuri: pe joc, pe lucru, pe măritat etc.

De dimineață bună fata pleacă să caute mătrăguna, care crește, de obicei, pe la poalele pădurilor. Ajunsă aici, fata joacă în jurul florii rostind: "Mătrăgună, mamă bună,/ Mărită-mă-n ceie lună,/ De nu-n ceie, -n ceielaltă/ Că de mult îs fată fată/ Și de nime nu-s jucată".

Fata înconjoară de nouă ori mătrăguna, apoi o sapă cu cuțitul, iar în locul de unde o sapă pune trei bani. Floarea este dusă acasă, pusă pe masă și cinstită ca un oaspete, apoi plantată în grădina fetei (De la Ileana Berci, 80 ani, 1978, Călinești).

Uneori, planta nu este săpată cu rădăcină ci este tăiată cu cuțitul, iar acasă se pune după oglindă. În fiecare duminică, înainte ca fata să plece la joc, strânge floarea la piept "să sie dragă feciorilor" (De la Ileana Berci, 80 ani, 1978, Călinești).

Colecția MARIANA P. ȘTEȚIU, PETRU ȘTEȚIU

Sărbători de vară și toamnă

Imediat după Paști începe ciclul celor *șapte joi*, care țin până la Rusalii (50 de zile după Paști). Prima zi de joi este numită *joi între tunuri* și nimeni nu lucrează "pentru a nu fi lovit de trăznet". De altfel, cam aceeași credință se păstrează și pentru celelalte zile de joi, când nu se lucrează.

Ispasul (40 de zile după Paști) este numită *sărbătoarea tinerilor*. Este ziua când fetele caută și aduc *mătrăgună* "pe joc, pe lucru, pe măritat, dar și pe ură".

În căutarea *mătrăgunii*, fata pleacă dimineața. Mătrăguna crește de obicei la poalele pădurii, în poieni. Găsind-o, fata începe să joace în jurul ei, rostind:

Mătrăgună, mamă bună,
Mărită-mă într-o lună,
De nu-n asta, -n ceielaltă
Că de mult îs fată, fată
Și de nime nu-s jucată!

(De la Aurel Ștețiu, 62 ani, Sârbi, 1990).

Altă variantă:

- Bună zîua, Doamnă mare!
- Năroc bun și dumnitale!

- Eu de mult am auzit
Ca ești raza d'ingă lună,
Mama de la mătrăgună!
Am zinit să te cinstesc,
Pe mine să mă vestesc:
Eu îs fata cea aleasă,
Cea mai mare boiereasă,
Din lume, de peste lume
Tăț feciorii zin anume!

(De la Vasile Șandor, 60 ani, Sârbi, 1990).

Fata se rotește de nouă ori în jurul florii, apoi o sapă cu cuțitul, iar în locul de unde o sapă pune *trei bani*, adică trei monede. Floarea este dusă acasă, pusă pe masă și cinstită cu mâncăruri și băuturi ca un oaspete, apoi este plantată în grădina.

Uneori planta nu este săpată cu rădăcină, ci este tăiată cu cuțitul, iar, acasă, se pune după oglindă. Și în fiecare duminică, înainte ca fata să plece la joc, strânge floarea la piept, "să sie dragă feciorilor" (De la Vasile Tămaș, 50 ani, Sârbi, 1990).

Rusaliile (50 de zile după Paști) sunt o altă sărbătoare mult așteptată de toată lumea. În cinstea acestei mari sărbători toate porțile, gardurile,

De-oi trăi să-mi trăiesc traiu,
Dac-oi muri, să-mi văd raiu.

streșinile caselor sunt împodobite cu frunze de frasin, ceea ce pare a simboliza rodnicia ogoarelor, deoarece, după liturghia din ziua de Rusalii, preotul, împreună cu sătenii, se deplasează, prin rotație în fiecare an, în două puncte, mereu aceleași, din marginea satului, spre câmp, unde se oficiază *sfințirea țarinei* prin rostirea și oficierea unor rugăciuni speciale în acest sens.

Ziua de *Sântilii* (Sf. Ilie, 20 iulie) este, de asemenea prezentă cu credința "să nu lucrezi și, mai ales, să nu faci clăi de fân că vine Ilie cu tunul și te va pedepsi".

Mai sunt și alte sărbători, ținute îndeosebi de femei, în care nu torc, nu țes: *Foca* - 23 iulie; *Ana* - 25 iulie; *Pintileiu* - 27 iulie.

În 29 august este *Tăierea* (capului Sf. Ioan). În această zi toate *uneltele care taie* - cuțite, seceri, securi, coase - sunt puse la un loc pentru că "dacă tai cu ele, îți tai norocul" (De la Vasile Tămaș, 47 ani, Budești, 1990).

În 30 noiembrie, *Andreișă* (Sf. Andrei), fetele își ghicesc ursitul. Pentru ca să-l viseze noaptea, fetele *ajună* toată ziua, iar seara își fac o *turtă din făină și sare*, făină furată de pe vatra morii, turtă pe care o coc pe jar și o mănâncă stând pe *tăietorul de la lemne*. Neavând voie să bea apă, ele se culcă, iar în noapte pe cine visează că-i aduce apă, acela îi este ursitul. Sărbătoarea păstrează și o credință legată de creșterea animalelor: *se leagă foarfecile, pieptenele, vârtelnițele* "pentru a lega gura lupilor, să nu le mănânce animalele".

De *Sâmedru*, Sf. Dumitru, 26 octombrie, cimitirele sunt o adevărată torță vie. În seara zilei de Sâmedru, oamenii vin, cu mic cu mare, să aprindă lumânări la căpătâiul morților. Multe familii fac la biserică parastase, aducând colaci, vin, făină pentru a face pomenirea morților.

Înainte de Postul Crăciunului, se sărbătorește *Arhangherul*, adică Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, la 8 noiembrie. Este numită și *ziua sâmbrașilor* sau *ziua răilor*, zi când se osâmbresc păcurarii de la gazdele stâniei. Osâmbritul se face printr-o petrecere mare, o despărțire de oi, cu mare alai și veselie, ciobanii fiind bucuroși că s-au osâmbrit, adică au terminat cu bine pășunatul din anul respectiv și pot să târguiască angajarea pentru anul viitor.

Felician Săteanu: Meșterul popular Ioana Zubașcu și fiica sa, Șieu, 2002.

Trage verde pe uscat
Să se vadă că-i săpat.

TITUS BILȚIU-DĂNCUȘ

S-a născut în Ieud, în 1902. Rămas orfan, este dat la Orfelinatul din Kecskemet unde urmează școala primară, apoi se înscrie la liceu, pe care îl părăsește datorită necunoașterii limbii maghiare. În 1921 revine la Sighet, unde urmează gimnaziul, apoi școala de învățători. Ocupă postul de învățător la Coștiui. Apoi este învățător la Săpânța, unde desfășoară o susținută activitate culturală. A fost, apoi, învățător la Vetiș - Satu Mare, profesor la Satu Mare, Craiova, Medieș Vii - Satu Mare, Rona de Jos, Doba - Satu Mare, Bârsana.

A adunat o bogată colecție de folclor, cuprinzând 23 caiete, știind să dea atenție și folclorului poetic și prozei, dar și medicinei populare, credințelor și superstițiilor.

A publicat folclor în "Afirmarea", "Cravata roșie", "Cronica sătmăreană". S-a stins din viață în 1981, la 79 de ani. (PAMFIL BILȚIU)

3033

Cetatea Cingalăului

- basm versificat -

I

Nu cânt fapte-a celor vii
Ci privind spre obârșii,
Eu cânt fapte din condei,
Vrednice de epopei
Și legende românești
Cu isprăvi suprafirești.

Zână sfântă-a cântului,
Dă-mi puterea gândului,
Dă-mi floarea cuvântului
Și cadența ritmului
Ca să pot vrednic cânta
Cum ne-a fost originea,
Cum am moștenit țara,
Cum am împânzit lumea!

Iză, Iză, râu ciudat,
Drumul vechi ți l-ai schimbat
Și de el te-ai lepădat
Pentru că s-a-nstreinat;
Muntele l-ai găurit,
Prin el drum nou ți-ai croit
Să nu curgi unde-i sortit
Ci să curgi unde-ai voit.
Dacă Iza poate-așa
Să nu pot și eu cânta
Cum îmi spune inma,
Nu cum zice porunca?

Turnul Cingalăului
Din vârful Prislopului,
Falnic deget către nori,
Obârșii de frați, surori,